

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

III. Aen-Merckinge Op den voorseyden brief vanden H. Hieronymus.
Rakende het vervoeren, verheffen, kussen, &c. vande Reliquien der
Heylighen.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

III. AEN-MERCKINGHE

Op den voorseyden brief vanden

H. Hieronymus.

Rakende het vervoeren, verheffen, kussen, &c. van de Reliquien der Heylighen.

Er ick kome tot de materie selve / soo moet ick hier in't booz by gaen aenmercken de verkeerde inbeeldinghe van D. Cabeljau, die by in sijn Memory-boeck Pag. 602. te kennen gheeft / als of ick hem hadde willen uytmaecken als een Raes-hoofst, oft een dwaesen. Dat en is my noyt in de ghedachten ghekomen / maer hebbe enckelijck voorzghestelt de woorden Hieronymi, soosy legghen / sonder t'minste opsicht te hebben op D. Cabeljau; oversulckgh by heeft groot onghelijck van my soodanighe scheldinghe te laste te legghen Doch dit overgheslaghen ende de sake self aen ghevadt.

Hier sijn wederom twee questten : De eerste, of men ten tijde Hieronymi, de Reliquien heeft ghekust met devotte?

De tweede, of men de selve daer mede / ende op andere manieren'ghe-eert heeft / niet alleen burgerlijck / maer religieuselijck?

Ick hebbe in mijn Staeltje gherhoont dat sae. D. Cabeljau, ter contrarste / ende in sijn Catholijcke Waerheydt, ende in sijn Memoiry-boeck houdt staende dat neen: dat blijktt claer uyt sijn eppen woorden/want

Voor eerst, seyd by in sijn Catholijcke Waerheydt Pag. 614. Aengaende het eeren, het was verre van daer, dat men, in die tijden, voor een Mar telaers

been sich soude hebben willen buyghen, ende dat devotelijck kussen, ende aenbidden.

Ten tweeden: In sijn Memory-boeck Pag. 602. De Reliquien der Martelaren magh Hieronymus wel lieden, dat in eere ghehouden werden verclarende, dat het alleen burgherlijcke eere was, die men de Martelaren andede &c.

De eyghen woorzen / ende redenen van Hieronymus, sullen het contrarie upthijfen: Laet ons eerst eenighe stucken vast stellen / die D. Cabeljau niet en magh / noch en kan loochenen / ten sy dat hy sich vzwwilligghelijck wil beschaemt maecken / hoort de ghene die Hieronymum selve konnen nae sien / en lesen.

Ten eersten D. Cabeljau, en kan my niet loochenen / dat men in die tijden / de Reliquien ghekust heeft. Dat blijkt out de opwozpinghen van *Vigilantijs*: Wat kust ghy, seide dese ketter / aenbiddende een weynigh asschen? Item. Wy sien dat over al, waer ick en weet niet wat asschens in een kasken ghesloten, ende met een kostelijck deeksel omwonden, bewaert wort, al kussende aenbeden wert.

Het kussen vande Reliquien heeft Hieronymus, swijghende toeghestemt / ende niet wederlepdt / ofte berispt: ende soo de gront-reghel mede brenghet: Qui tacet consentire videtur: Soo is dit swijghen van Hieronymus, een claer teecken / dat hy de daet selve van kussen niet en heeft willen loochenen. Nae heeft de selve wel updruckelijck toeghestemt *Epist. ad Marcellam*, daer hy seght: Wy eeren over al de graven der Martelaren, ende wy kussen hare heylighe asschen

Ten tweeden: En kan my D. Cabeljau niet loochenen; dat men / in die tijden / met grooten toeloop van een groote menichte van menschen / ende met lof-sanghen de Reliquien der Heylighen berhoert heeft. De woorzen Hieronymi sijn diesaenghaende te claer.

Constantinus de Keyser, sepdt hy / heeft de heylighe Reliquien van Andreas, Lucas, ende Timotheus overghevoert

voert nae Constantinopelen by de welke de duyvelen
brieffchen &c.

Wederom: De Keyfer Arcadius, heeft langhen tijd
daer naer, van Iudéen nae Thracien overghevoert de Re-
liquien vanden Saelighen Samuel. Ende de volcken van
alle de Kercken sijn aen de heylighe Reliquien te ghe-
moet ghecomen, met sulck eene menichte, dat sy als bye-
swermen van *Palestinen*, tot *Chalcedon* toe, dicht op malc-
kanderen ghinghen, ende songhen tot den lof Christi

Ten derden: **En kan my D. Cabeljau niet looch-
nen / dat men / in die tijden / de Reliquien heeft
ghestoten in goude caskens / ende die costelijck
verciert met een costelijck decksel van zijde. Dat
blijckt niet alleen upt de ghemelde optwoytinghe
van Vigilantius, maer oock upt de toestemminghe
van Hieronymus selve / met dese woorden: *Vigilantius*
is droef, dat de Reliquien der Martelaren bedeckt wer-
den met een costelijck decksel, ende niet liever met vod-
den, ende hayre cleederen omwonden ende op den mest-
hoop ghesmeten worden. Item.** Sijn dan alle de Bis-
schoppen niet alleen heylichschenders, maer oock dwase
gheweest, die de Reliquien in zijde, ende in een gouden
vat hebben ghedraghen?

Ten vierden, **en kan my D. Cabeljau niet looch-
nen / dat men / in die tijden / Kercken heeft ghe-
hadt / ende ghesticht booz de Martelaers / ende
in de selve hare Reliquien bewaert. Dat seght
Hieronymus duydelijck: Dwalen dan / seyd hy / alle
de Bischoppen van de heele werelt, die ingaen in de
Kercken der Dooden, in de welke de Reliquien ligghen
met een decksel omwonden?**

Item. *Vigilantius* bestrijdt de teekenen, ende crach-
ten, de welke in de Kercken der Martelaren gheschie-
den.

Item. Gaet vry in de Kercken der Martelaeren
(hy spreekt *Vigilantium aen*) ghy sult daer vele
van uyve medeghesellen vinden, ende ghy en sult
niet verbrandt vvorden, door de wasse-keerffen der
Martelaren, die u niet en behaghen, maer door on-
sichtbare vlammen,

Item. Als ick gram hebbe gheweest, ick en durve niet ingaen in de Kercken der martelaren.

Ten vijftien, en can my D. Cabeljau, niet loochenen/ dat men/ in die tijden / in die selve Kercken / op de Reliquien heeft Sacrificie ghedaen. **De woorden Hieronymi sijn claer:**

Doet dan, seyd hy / de Roomsche Bisschop qualijk, die op de eerweerdighe beenderen van doode menschen *Petrus*, ende *Paulus*, aen den Heere Sacrificien offert? ofte dwalen alle de Bisschoppen des wereltds, die hare graven houden voor autaren Christi?

Ten sesten, en can my D. Cabeljau niet loochenen/ dat men/ in die tijden/ de Martelaren / in hare Kercken/ende booz/ ofte hy hare Reliquien heeft aengheroepen/ende ghebeden. **Dit seght Hieronymus soo claer alst moghelijck is/hoort sijn eyghen woorden:**

Hy spreekt Vigilantium aen: Ghy seght, dat de sielen der Martelaren, niet en connen teghenwoordigh zijn by hare graven, ende daer sy begheeren: **Hier op bzaeght Hieronymus:** Wilt ghy dan segghen dat sy mer den Heere niet en sijn, soo alser gheschreven is: Sy volghen het lam al waer het gaet, ende die met het lam sijn, moeten gheloofd worden over al te sijn: Ende de wijle de duyvelen, de heele wereltd door swieren, ende met eene wonderlijcke snelheydt, over al teghenwoordigh sijn, sullen de Martelaren in hare kisten soo ghesloten sijn, dat sy daer niet en connen uytcomen? Maer ghy seght in uw³ schrift: Als wy leven, connen wy voor malckanderen bidden: Maer als wy dootd sullen sijn, het ghebedt vanden eenen voor den anderen en sal niet verhoort werden, wel hoe? **(bzaeght Hieronymus hier op)** Indien d'Apostelen, ende Martelaren, noch ghestelt wesende in't lichaem, hebben voor andere connen bidden; hoe veel te meer sullen sy dit doen nae de croonen, victorien, ende triumphen? sullen sy dan min vermoghen, als sy nu met Christo sijn? Ghy stelt my voor, een Apocryph boeck, onder den naem van *Esdras*, daer gheschreven is, dat niemant nae de dootd voor andere durft bidden: Ick en hebbe dat boeck noyt ghelesen.

Warc

Waer toe dient al dit vraghen van Hieronymus, ende al dat wederlegghen vande opwozpinghen Vigilantij, in dien men vooz / oft by de graben der Martelaren de selve niet en heeft aengheroepen / op dat sy vooz ons sonden bidden? Hoozt noch voozder:

Ghy durft segghen, seyd Hieronymus teghen *Vigilantium*: Beminnen dan de sielen der Martelaren hare afschen, ende vlieghe sy daer rondsom, ende zijn sy daer altydt teghenwoordigh, op dat, sy af wesende, niet en kunnen hooren, indien misschien iemandt aenkomt om te bidden? Hier op seght Hieronymus: O monster, dat verdient gheworpen te worden in de uysterste palen des werelts! ghy spot met de Reliquien der Martelaren.

Waerom spottede *Vigilantius* met de Reliquien? om dat hy seide / dat de ghebeden / die vooz / oft by hare Reliquien werden ghedaen / van de Martelaren niet en kosten ghehoort werden / de wyle sy daer niet altydt teghenwoordigh en waren / ende dat sy nae dit leven vooz andere niet en kosten bidden. Dit wederleght Hieronymus met clare woorden: thoonende dat de Heylighe vooz ons bidden / ende dat sy onse ghebeden kunnen hooren / ende noemt het een monster die contra-rie leert. Waer uyt claerlyck blijkt / dat men ten tijde Hieronymi, ende de Heylighen / in hare kercken / ende vooz hare Reliquien / badt / ende aen-riep.

Doch claerder seght dit selve Hieronymus *in cap. 65. Isais* De Samaritanen ende Joden, seyd hy / ende alle de ketters, hoedanighe onlanghs onder een Franschen eyghenwillighen meester (*Vigilantius*) zijn voortghecomen, schouwen de kercken der Martelaren, daer wy nae ghewoonte, onse ghebeden houden. Doch dit en doen sy selve soo seer niet, als wel de duyvelen die in haer wonen, de welcke de cracht vande heylighe afschen niet en kunnen verdragen.

Ten sevensten, en kan D. Cabeljau niet loochenen / dat men in die tijden / de Reliquien / ende Heylighen heeft ghe-eert in't ghemeyn ghesproken / want

want dit zijn de woorden Hieronymi in sijnen bryef tot *Riparium*: Ghy seght dat *Vigilantius* wederom sijnen vuylen mondt heeft open ghedaen, ende eenen vuylen stanck laten uytgaen teghen de Reliquien vande alderheylighste Martelaren, ende dat hy ons, die aen de Reliquien eerbiedinghe thoonen, ende eeren de beenderen van doode menschen, noemt asschen dienaers, ende afgodisten. O ongheluckighen mensch! &c. Wy eeren de Reliquien der Martelaren, op dat wy dien aenbidden, wiens Martelaren sy zijn. Wy eeren de dienaren, op dat de eere der dienaren, come op den Heere telve.

Item: Soo dickwils als wy ingaen in de kereken vande Apostelen, ende Propheten, ende alle Martelaren, eeren wy dan de tempelen der afgoden?

Dit is dan uyt de eyghe/ende clare woorden Hieronymi, altemael soo ghestelt / dat het niemant en kan loochenen / te weten / dat men ten tijde Hieronymi, de Reliquien der Heylighen heeft ghehust / de selve met toeloop van alle de kercken heeft verboert/ende omghedraghen dooz de handen der Bisschoppen in gonde vaten / en in sijde/overdeekt met een kostelijck decksel: dat men kercken booz haer heeft ghesticht/hare Reliquien daer in bewaert/ op de selve sacrificien ghedaen/hare graben booz Nataren Christi ghehouden/booz de selve/de Martelaren aengheroepen/ende ghebeden/ende ten lesten / dat men de Reliquien ende de Heylighen in't ghemeyn ghesproken/ghe-eert heeft: Dit/segghen ick/en kan niemant loochenen/als die segghen wil dat Hieronymus, die dit opentlijck verhaelt/heeft gheloghen.

Dit sullen wy middeler-tijdt / op proibitie/ nemen tot ons boozdeel/ om ons daer in te verheugen/ende te verstercken/dat wy in alle dese boozsejde ghewoonten/ noch heden-daeghs over-eekomen met de oude Recht-sinnighe kercke. Ende Partije haeren dencken/hoe verre dat sy van de selve is afgheweken.

Wat isser dan dat D. Cabeliau loochent? Ten eersten: dat Hieronymus de Reliquien der Heylighen

ghen wilt aenbeden hebben. Dat loochenen wy mede/ ende segghen met *D. Cabeljau*, dat dit niet gheschieden en magh, om dat de eere van aenbiddinghe Godt alleen toebehoort. Waerom wy oock aen de Reliquien/ oft aen de Heplighen soodanighe eere noyt en hebben betwefen. Maer wy houden staende/ dat Hieronymus de Reliquien wilt ghe-eert hebben/ dat is al te claer / en *D. Cabeljau* die bekeut het: Maer/sepdt hy/ nae Hieronymi meyninghe, ten zijn maer civile, ende burgherlijcke vereeringhen ghe-weest.

Het woordeken Civile, oft Burgerlijcke, en kan ick in de twee brieven van Hieronymus teghen *Vigilantium*, gantschelijck niet binden. Waer upt behoont wy dan *D. Cabeljau*, de meyninghe van Hieronymus? Ende dat het alleen maer burgherlijcke cere was, die men de Martelaren aen dede?

Ten can, sepdt hy / niet blijcken uyt de scriften van *Hieronymus*, dat de selve heeft onderscheydt ghemaect tusschen tweederley religieuse aenbiddinghe, de eene als aen Godt, de andere als aen menschen. Maer wel dat hy de aenbiddinghe houdt voor een dienst, die Godt alleen toebehoort, ende dat hy die onderscheydt van andere burgherlijcke eere, ende dienst, die den eenen mensch den anderen aendoen magh. Kan dat niet blijcken? Ick thoone dat ja. Van de aenbiddinghe / die Godt alleen toekomt / is seker / dat Hieronymus, noch de Martelaren / noch hare Reliquien / met de selven wilt achterbolghen hebben; dit leeren wy mede / dat het niet gheschieden en magh: Maer eben claer / ende seker is't / dat Hieronymus seght / dat men t'sijnen tijde / de Heplighen / ende hare Reliquien heeft ghe-eert met meerdere eere als civile / oft burgherlijcke.

Ick hebbe hoven / inde Aenmerckinge op de ketterij der Collyridianen behoont / dat soodanigh als het eynde oft ooghmerck is / om de welke men iemandt eert / soodanigh oock de eere is: Tuden ick dan bewijst / dat het ooghmerck met het welck men / ten tijde Hieronymi, de Heplighen / ende hare

hare Reliquien eerde / meerder als burgherlijck was / soo moet hier uyt volghen / dat oock die eere meerder als burgherlijck was. Laet ons dan sien uyt wat ooghmerck de Reliquien ende de Heplighen / ten tijde Hieronymi ghe-eert wierden.

Het eerste ooghmerck was de Martelie : Want soo seght Hieronymus *Ep. 1. advers. Vigilant.* Wy eeren de Reliquien der Martelaren , op dat wy dien aenbidden, wiens Martelaren sy zijn.

Item Ghy *Vigilanti*, die seght, dat de Reliquien der Martelaren moeten met de voeten betreden worden, verbiedt oock het bloedt te storten, als oft het gheene eere weerdigh en waer.

Item *Ep. ad Marcell. ordine 17.* Ghebenedijdt zijn de plaetsen, daer *Petrus* ende *Paulus* haer bloedt voor *Christo* hebben vergoten, waer op hy datelijck byvoeght: wy eeren over al de graven der Martelaren. Soo wiersden dan de Reliquien ghe-eert / booz soo veel als sy Reliquien waren van Martelaren des Heeren / die haer bloedt booz hem hadden ghestort. Seght my nu *D. Cabeljan*, is dit ooghmerck niet meer als burgherlijck? soo ja? soo was die eere meerder als burgherlijck: soo neen? soo houdt ghy dan het treffelijck werck bande uytmenste liefde tot Godt / dat is / de Martelie / niet meer als burgherlijck: dat strijdt teghen alle reden / ende Schrifsture: Ergo als Hieronymus seght / dat men t'synen tijde de Reliquien eerde met dit ooghmerck / als wesende bande ghene die haer bloedt booz Christo hadden ghestort / soo seght hy / dat men de selve met meerder eere heeft achtervolghet / als met burgherlijcke.

Het tweede ooghmerck / waren de Mirakelen / daerom braeght hy oock van *Vigilanti*: Seght my, hoe datter in soo een verworpen stof, ende ick en weet niet wat affchen (soo ghy spreeckt) sulck een bywesen is van teeckenen, en krachten? Met dese selve krachten / oft mirakelen / als namelijk uyt het brieschen / ende verjaghen der duybelen / bewijst hy dat het graf des Heeren moet ghe-eert worden / *Epist. 17.*

ad Marcellam. Zijn de mirakelen oock niet meer als iedr burgherlijcks?

Doch wat noodt dit te bewijfen upt het ooghmerck dat sy booz hadden? de actien selbe / de welke / in die tijden / op / ende by de Reliquien / ende Heplighen ghepleeght wierden / wijsen van selfs upt / dat de eere meerder als burgherlijck was / want

Ten eersten. Sy bereerden die met Saerificien daer op te doen: Is dese actie niet meer als burgherlijck?

Ten tweeden. Sy bereerden die met tempelen / ende Kercken booz haer te stichten / de welke oock den naem boerden van de Martelaren. Is dit wederom niet anders als burgherlijck?

Ten derden. Sy aentriepen / ende baden de Heplighen / booz hare Reliquien: Is de aentropinghe mede alleen burgherlijck?

Ten vierden. Sy hielden de graben der Martelaren booz Altaren Christi. Ende de Bisschoppen ginghen die booz soodanigh besoecken: Is dit niet anders als burgherlijck?

Ten vijfden. Hieronymus noemt het ontsteken van keerssen booz de Reliquien (oock in ontweteude menschen / dat is / die hare meyninghe / upt slechtghepdt / ende ontweteude niet wel en sterden) eenen goddelijcken iever, ende verghelijekt het selbe by de salvinghe van Magdalena, die by noemt een devotie des herten. Is eenen goddelijcken iever, ende devotie des herten, niet meer als burgherlijck? Wie sal dit altemael segghen / als de ghene die seght al wat hy wil / of de eerste maximen bande wetenschap noyt heeft ghehoort?

Wel aen van de slot-reden is claer: Hieronymus ghetuyght / dat men t'sijnen tijde in't eeren bande Reliquien / ende Heplighen / soodanighe actien heeft ghepleeght / ende soodanigh ooghmerck ghehadt / de welke meer zijn als civile / oft burgherlijcke; ende ick en kan nergheus vinden / dat hy een woorde spreect van civile / oft burgherlijcke

gherlycke eere: Ergo die eere/ bande welcke Hieronymus ghetuyghe / dat-men t'synen tijde ghepleeght heeft ten opsichte bande Heplighen / ende hare Reliquien/ was meerder als burgherlycke: Soo was het dan eene eere tusschen de burgherlycke/ende goddelijcke / volghens oock heeft Hieronymus een andere soorte van eere herkent/ verschillende bande burgherlycke/ ende van de goddelijcke.

Al'ighene dat D E. hier op weet te segghen/ om t'e bewijzen / dat hy spreekt alleen van een burgherlycke eere/ is dit:

Hieronymus seyd / seght ghy / dat de volcken hebben lof-sanghen ghesonghen ter eeren van Christus, als sy te ghemoet ginghen aen de Reliquien vanden H. Samuel: Hier op seght ghy voorzders: Op dat dit niet en soude soo vetstaen worden, dat hier eenighe religieuse ghedienstigheydt, oft aanbiddinghe gheschiedde aen de Reliquien, soo voorkomt dat Hieronymus segghende: *Wel hoe dan, aenbaden sy Samuel, ende niet Christum, wiens Levijt ende Propheet Samuel was?* welcke vraghe soo veel is, seght D E. als een sterke loocheninghe, om daer mede te kennen te gheven, dat wel het volck aen de Reliquien van *Samuel* eenighe burgerlycke eere bewelen, maer niet eenighe eere van devote aanbiddinghe.

Dit eerste deel tot ons hoordeel, / want wy leeren mede / dat-men noch de Heplighen/ noch hare Reliquien/ magh achtervolghen met de ware aanbiddinghe/ door de welcke (soo als Hieronymus hier mede doet) wy verstaen eene eere / die Godt alleen toebehoort.

Du dat Hieronymus dit mede soo verstaet/ blyckt wy sijn' eyghen woorden.

Want ten eersten, hy stelt voor het exempel van die van Lycaonien, de welcke Paulum, ende Barnabam hebben willen aenbidden / met sacrificie / als godden/ ende soo Vigilantius aen Hieronymo hadde opghetworpen / dat de Christenen de Reliquien der Heplighen aenbaden; soo antwoorde Hieronymus,

'tis

tis ontwaerachtigh : Wie heeft oyt, seyd hy / de Martelaren aenbeden? Wie heeft oyt ghemeynt, dat een mensch Godt was? wan wy weten / dat Paulus ende Barnabas, soo die van Lycaonien haer wilden aenbieden als goden / hare kleederen hebben ghescheurt/ende dit booz groutwel ghehouden: waerom wy het mede boozsulckx houden / oft de Heylighen t'aenbieden als goden / oft hare Reliquien t'achterbolghen met soodanighe eere die Godt alleen toebehoort/namelijck met sacrificien. Hoe kan Hieronymus met claerder woorden te kennen gheben / dat hy hier dooz de Aenbiddinghe verstaet alleen de eere / die Godt alleen toekomt : Doch Indien't ghy noch niet en siet / ick stelt u claerder.

Vigilantius verweet de Christenen / dat sy de Reliquien al kussende aenbaden, dat en kont ghy niet loochenen: Hieronymus seyd / dat sy se niet en aenbaden / dat en kont ghy mede niet loochenen. Indien ick nu byaghe van Hieronymo: Wat verstaet ghy hier dooz Aenbieden? hy antwoort : Een mensch houden voor Godt ; want hy seght : Wie heeft oyt ghemeynt dat een mensch Godt was? dit en kont ghy oock niet loochenen : Hy probeert met het exempel vande Apostelen / dat het een groutwel is / een mensch te houden booz Godt / ende hem niet goddelijcke eere te achterbolghen. Dit moet ghy mede noodtsakelijck toestemmen. Ergo dan / als Hieronymus de opwozpinghe Vigilantij beantwoordende / loochent dat de Christenen de Reliquien / oft de Heylighen Aenbaden, hy loochent dat sy de selve hielden booz goden / ende haer met soodanighe eere achterbolghden / die Godt alleen toekomt / ghelijck als die van Lycaonien wilden doen ten opsichte van Paulus, ende Barnabas : Soo verstaet dan Hieronymus hier dooz de aenbiddinghe, niet anders als de eere die Godt alleen toebehoort. Segghende van boozberg / dat het volck van Palestina, den Propheet Samuel niet en aenbaden, maer Christum, wanneer sijne Reliquien werden verboert / hy seght alleen / dat sy hem niet

met en eerden met de eere / die Godt ende Christo alleen toekomt: Hier mede bevestigghende sijne antwoorde teghen de opwozpinghe van Vigilantius. te weten / dat de Christenen, een mensch niet en bielden voor Godt, noch dat sy hem niet en wilden achtervolghen met soodanighe eere / als die van Lycaonien, hadden ghedaen ten opsichte van Paulus, en Barnabas.

Wy segghen dan met D. Cabeljau, dat Hieronymus loochent / dat men aen Samuel, ofte aen sijne reliquien / bewesen heeft eenighe eere van devote Aenbidlinghe; wel verstaende (soo als de boozgaende woorden van Hieronymus legghen) dat men Samuel niet ghehouden heeft voor een godt, noch die eere bewesen / die die van Lycaonien aen Paulus, en Barnabas wilde aen doen / dat is / die Godt alleen toekomt: Dit altemael segghen wy mede / ende en konen niet Hieronymo niet lijdē / dat men soodanighe eere / ofte aen de Heplighen / ofte aen hare Reliquien soude bewysen / de wijle die / aen Christo, soo Hieronymus daer by seght / ende aen Godt alleen moet toeghedraghen werden. Dies niet teghenstaende / soo wilt Hieronymus, ende de Heplighen / ende hare Reliquien ghe-eert hebben / dit en kout ghy mede niet loochenen / (want sijne woorden sijn heel te klaer) ende boven hebbe ick upt / sijn eyghen woorden ghehoort / dat hy dooz dese eere verstaet / een eere die meer als burgherlijck is / soo moet het van op eene ander eere op aenkomen / als op een goddelijcke / ofte enckelijck burgherlijcke. Noemt die eere soo t' u belteft / of Religiense, of Devote, of boven natuerlijcke, tis wy al een dinghen / de woorden en gheven niet / als wy de sake selve hebben / nameelijck / dat men / ten tijde Hieronymi, de Reliquien / ende de Heplighen een eere heeft betoefen / die minder als goddelijck was / ende meerder als burgherlijck.

Maer D. Cabeljau seght een tweeden, dat ick de woorden Hieronymi niet wel verduytscht hebbe:
Wacrin.

Waertinne: om dat ghy/ seyt hy by dese woorden:
Wie heeft oyt de Martelaren aenbeden, gheboeght
hebt/ als Godt:

Ich en hebbe dit uyt mijn eygghen selben daer
niet bygheboeght/ maer sijn de eygghen woorden
Hieronymi: Want als hy ghevraeght hadde/ van
Vigilantius: wie heeft oyt de Martelaren aenbeden?
soo boeghter hy daetelijck hy: Wie heeft oyt ghe-
meent dat een mensch-godt was? is dit niet open-
lijck ghevraeght: Wie heeft oyt een mensch aenbe-
den als godt? de tweede vraghe is meerder
verklaringhe van d'eerste/ om te thoonen/ dat hy
dooz Aenbidden, verstant/ een mensch houden voor
godt.

Indien ghy my seght/ dat Hieronymus de Heyl-
ighen/ ende hare Reliquien wilt ghe-eert heb-
ben/ met opsicht op Godt/ ende op Christum, als
wesende hare Martelaren, ende dienaeren soo hy
seyt in den eersten brief teghen Vigilantium: ofte
als wesende hare Leviten, Propheten, die het laen
ouer al volghen, die haer bloedr voor Christo hebben
gestort, die nu meer vermoghen in t' ander leven, als
hier op der aerden noch wesende, soo hy spreeckt in
sijnen tweeden brief: Dit segghen wy al mede/ en-
de doen dat oock alsoo: want hiermede wort
onse leere bebesticht/ dat men de Heylighen/ ende
hare Reliquien / mach achtervolghen met een
eere die meer als burgherlijck is/ ghemerckt dat
alle de boozgaende opsichten / slaende op hare
Martelie/ ende eyndelijck op Godt/ ofte op Chri-
stum, meerder als burgherlijck sijn.

Dooz t' leste, soo maecht D. Cabelan soo heel
noodeloose worden over t' gene ick in mijn stael-
tje pag. 24. gheseyt hebbe/ dat hy den Ieser bykans
haloozich maecht/ en vermoeyt.

Ich hebbe daer gheseyt/ dat D. Cabelan niet en
moest segghen/ (soo hy doet in sijn Catholijcke waer-
heyt pag. 614.) dat Hieronymus vry wat onvoorsichti-
lijck spreeckt, van t' bewaren der Reliquien.

De goede man heeft het hier soo machtich
vreebt/

breedt/als of de heele werelt daer aen vast waer:
Doch ick honde dit altemael voor verlozen incht/
ende papier.

Hy behoort/ dat de outbaders wel konnen
missaghen doen: dat bekennen wy mede. Maer
kan D. Cabeljau gheen missach begaen hebben/
als hy van Hieronymo seyt / dat hy onboozsichte-
lyck heeft gesproken?

Hy bewyft uyt de censure van Erasmus Roterodamus,
dat Hieronymus sich hier heeft te buyten
ghegaen in scheldt-woorden etc.

Och arm! een slecht bewijs van een man / die
twaelf hondert iaen nae de tijden Hieronymi
eerst opgekomen is.

Hy probeert dat *Vigilantius* een heylich Priester
ghenoemt wort van Hieronymus *Epist. ad Paulin.*
Maer hy en siet niet dat desen *Vigilantius* een an-
der is gheweest / als dien bandē welcken hier
Hieronymus spzeekt / ende die hy als ketter bes-
chrijft in *Catalogo scriptorum*: Want dien *Vigilantius*,
den welcken Hieronymus een heylich Priester noemt/
die was hem te Ierusalem komen besoecken / ende
den anderen en heeft noyt te Ierusalem gheweest/
want Hieronymus gheeft genoeg te kennen dat
hy hem niet en kende. Doch ghenomen het den
selven waer; sinder niet Mannen gheweest / die
eerst heyligh / ende rechtsinnich waren / daer
naer ketters gheworden sijn: kost dit niet mede
soo toegaen met desen *Vigilantius*?

Doorders / soo gaet me D. Cabeljau; met noch
andere redenen bewyfen dat Hieronymus onbooz-
sichtelijck gesproken heeft: Eene onder ander is/
notabel / dat Cabeljau gheern soude hebben / dat
Hieronymus ghesproken hadde nae den mont
banden Ghereformeerde, ende gheseyt: Dat men de
Reliquien behoort aen een eerlijcke plaetse te leggen
onder de aerde om te rusten, ende dat voort de ghe-
dachtenisse der persoonen, ende hare daden moghen
zijn, ende blijven in segeninge by de vrome.

Ick segge noch eens / dat D. Cabeljau Hierony-
mum

mum niet en moet leeren / wat hy moest segghen: Maer sien alleenlijck wat hy gheseyt heeft (wat dat was de questie / vande daer selve) ende offer pemaent van de Daders / die met hem gheleest hebben/ende onder andere Augustinus, die nochtang in andere stucken door veele brieven met Hieronymus heeft ghespateert / hem hier over berispt hebben/dat hy het eeren vande Reliquien te hooch hadde opgestelt / dat hy Vigilantium te binnich hadde doorstrecken etc. Niemand en isser gheweest die dit met gheschziften heeft durben doen/als Vigilantius, alle de andere Leerers van dien tijt / die nochtang seer menichvuldich waren in ghetal / pberich / ende gheleert / hebben ghesweghen; verbolghens het gheboelen Hieronymi, t'welck hy hier updruct in desen brief teghen Vigilantium, is het ghemeen gheboelen-geweest van alle de rechtsinnige leeraers van die tijden; dienbolghende oock vande heele kercke/ghemerckt dat niet een vande kercke sich teghen Hieronymum heeft gestelt: t'welck inder waerheyt grootelijc te verwonderen is/indien Hieronymus (soo D. Cabeljau hem toeschrijft) soo de mate is te buppen-gegaen/ontrent de leer tuge vande Reliquien.

Ick houde van alle die woorden van D. Cabeljau, vooz noodeloose / ende pdele praerers / die nergens toe en dienen als om de ghemeente van de sake selve af te keeren/ en haer te paepen met woorden.

Iken/seght D. Cabeljau: Want, indien ick in dese materie vande Reliquien, citerende dit schrift van Hieronymus teghen Vigilantius, niet en hadde die waerschouwinghe daer by ghedaen (dat hy onboozsichtelijck spzeekt / ende t'selbe nu niet bewesen) dan had ment' mogen soo opnemen, als of ick dat schrift in t'gheheel approbeerde.

Ghy sout seer wel ghedaen hebben D. Cabeljau, waert saken/dat ghy dit schrift heel/ende gantsch gheapprobeert hadt: Want dan en sout ghy u gheen

gheen beschermer ghestelt hebben bande ketter Vigilantius, maer een bewezder van 'gheboelen van alle de rechtsinnighe leeraers van die tijden/ sae bande heele kercke. Dit was bupten twijffel redelijcker/als Hieronymus met den ketter Vigilantius te bestrijden.

Maer ghy seght/dat Hieronymus selve bekent/dat dit schrift, is een vverckje van een nacht, ende daerom met een vlogghe pen in een haesticheyt gheschreven, oversulcx dat het niet vvonder is datter vvat onvoorsichicheyt onder loopt.

't is waer/Hieronymus bekent dat : Maer de wijle ick niet eenen leeraer van die tijden en vinde/die Hieronymus, om dit schrift van onboozsichicheyt heeft beschuldicht ('welck sy sekerlijck souden ghedaen hebben / indien het soo waer)soo houd' ick het hier booz vast / dat Hieronymus, doech in soo een haestich werckje/sich niet en heeft te bupten gegaen in eenighe onboozsichicheyt.

Der halven/soo en kan ick niet dencken waer om D. Cabeljau, de volghende woerden Hieronymi, heeft overgheslaghen/ die ick in mijn Staeltje ghestelt hebbe pag 22. Daer hy sept/ dat het geheel boeck van Vigilantius, een openbare blasphemie vvas: waer upt ick bestoten hebbe/ dat het blasphemie is te spotten met het ontfeken van keerssen booz de Reliquien: met het kussen/ombzaeghen/en kostelijck bereyden der selver / met het waken by de selve/met de mirakelen die daer by / ofte daer door gheschieden/en soo voort: Ick gheloobe dat D. Cabeljau, dese woerden/ende de slot-redenen daer npt ghetrocken heeft overgheslaghen om dat hy sijn eyghen selven/ ende sijne ghemeente/niet en soude condeunnen van blasphemie/ de welke mede met dese boozgaende dinghen (soo als de ketter Vigilantius dede) ghewoon sijn te spotten. Dit zy meer als ghenoech raekende Hieronymus, ick gae nu voort tot Augustinum: Want al wat D. Cabeljau noch voorters seght/

seggt/dat hy niet valschelijck ghesproken heeft/
wanneer hy gheseyt heeft dat *Hieronymus* van t'be-
varen der Reliquien onvoorsichtelijck spreeckt; upt-
legghende sijnen sin/ booznamelijck dat hy wilde
spreken van al wat onder t'bewaren begrepen
is/namelijck oock de mansere etc. Ick hebbe de
woozden van D. Cabeljau ghenomen / ghelijck sp
lagen / te weten / dat *Hieronymus* onvoorsichtelijck
sprack van t'bevaren der Reliquien, sonder meer: sijn-
nen sin en kost ick niet weten.

Ma de wijle ick hem weet/soo segghe ick even
wel/dat D. Cabeljau niet en moest segghen / dat
Hieronymus onboozsichtelijck ghesproken hadde/
maer dat hy de waerheyt ghespaert hadde wan-
neer hy verhaelde / dat men de Reliquien der
Heplighen t'sijnen tijde kostelijck vercierde/ sloot
in goude kassen / de selve kuste / ende andzoegh
dooz de handen der Bisschoppen met grooten
toeloop van alle de kercken / ofte ghemeenten/
dat den bisschop van Roomen / sacrificien dede
op de beenderen van de HH. Petrus, ende Paulus,
dat alle de Bisschoppen des werelts hare graben
hielden booz Nutaren Christi, ende meer dierghe-
lijcke questien van de daet selve / want dit was
de questie tusschen ons of men ten tijde *Hierony-
mi* de Reliquien kustede etc. ende of dit ghedaen
wiert devotelijck: Het eerste heeft *Hieronymus*
ghesept / is het waer / ofte niet? soo niet? soo heeft
hy dan de waerheyt ghespaert: soo ja? soo heb-
be ick dan dat ick hegheere. Het tweede van t'de-
votelijck kussen / hebbe ick in t'lanck hier bozen
bewesen/oock upt *Hieronymo* selve: Is dit waer/
ofte niet?soo niet? overtuyghyt my van valscheyt.
Doo ja?soo behoude ick van het belt.